

23. HEGNA ØST 6

EN MELLOMMESOLITTISK FANGSTLOKALITET

John Asbjørn Havstein

C59649, Aks.-nr. 2013/398, Hegna 22/2, Bamble kommune, Telemark	
Askeladden-ID:	138160
Hoh.:	56–58 m
Utgravningsleder:	Anja Mansrud / John Asbjørn Havstein
Feltmannskap:	4 personer
Dagsverk i felt:	75
Tidsrom:	8.5, 16–20.5, 5–24.6, 12–13.9
Metode:	Maskinell avtorving, konvensjonell steinalderutgraving, maskinell flateavdekking
Avtorvet areal:	343 m ²
Flateavdekket areal:	377 m ²
Utgravd areal:	Lag 1: 119,75 m ² , lag 2: 23 m ² , lag 3: 14 m ²
Utgravd volum:	15,7 m ³
Volum pr. dagsverk:	0,21 m ³
Funn:	312 littiske funn
Strukturer:	-
Datering:	Strandlinje: 7900–7500 f.Kr. Typologi/teknologi: mellommesolitikum

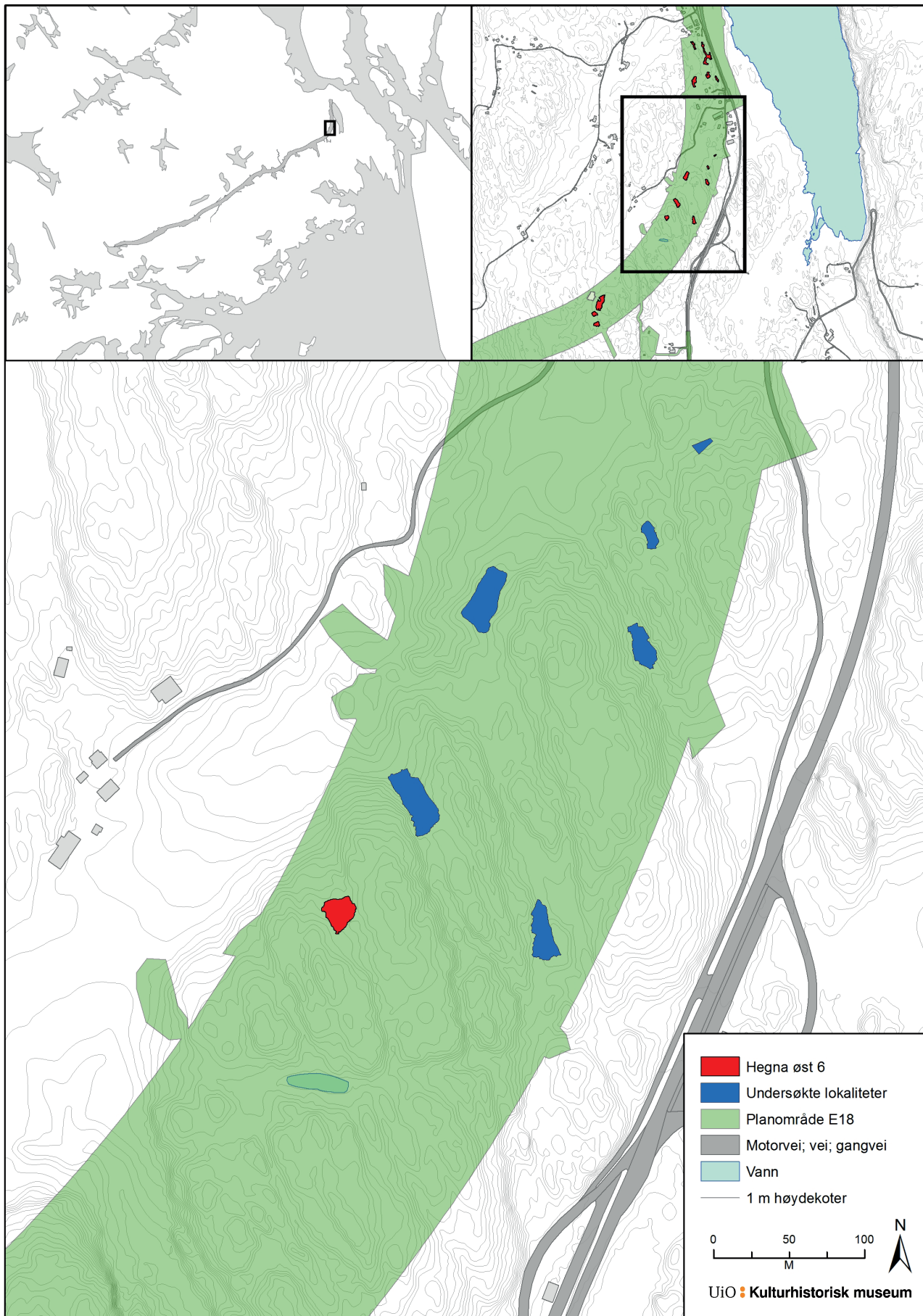
INNLEDNING OG SAMMENDRAG

Hegna øst 6 ble registrert av Telemark fylkeskommune i 2011 som ID 138160 (Demuth 2011: 72). Lokaliteten ble påvist ved fire positive prøvestikk med til sammen åtte funn av flint. Arealet var 480 m². Høyde over havet var 56–58 m, hvilket tilsier en datering til mellommesolitikum, ca. 7900–7700 f.Kr.

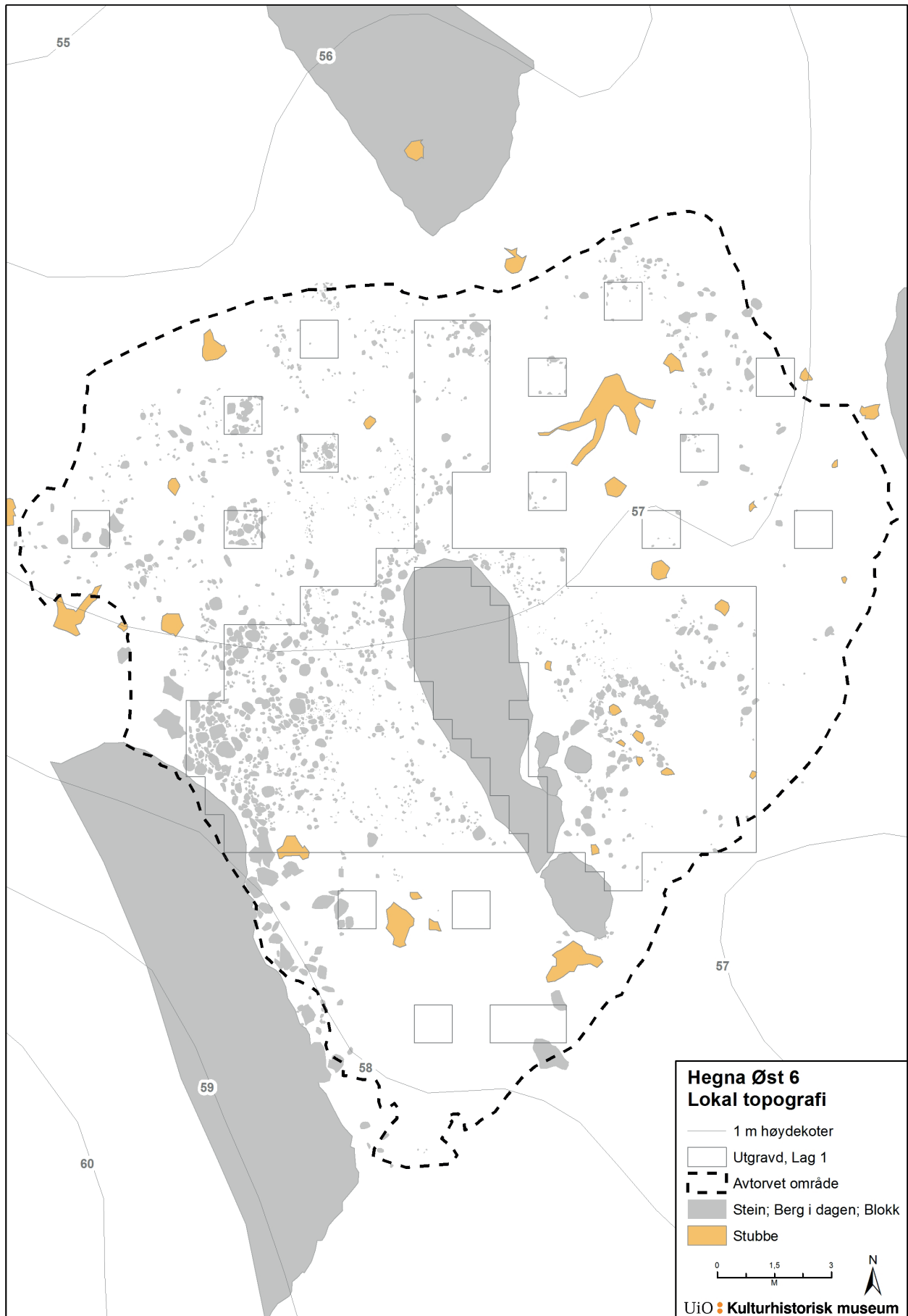
Det ble gjort 312 littiske funn, nærmest utelukkende av flint. Det ble funnet få formelle gjenstander, men teknologiske trekk i materialet støtter opp under strandlinjedateringen. Funnene fordelte seg på to mindre konsentrasjoner samt et lite antall gjenstander spredt utover resten av flaten. Lokaliteten tolkes som sporene av ett eller flere korte opphold, trolig i forbindelse med fangst eller fiske.

PROBLEMSTILLING

Lokaliteten var en av få som var vurdert som urørt av moderne dyrkning i delområdet Hegna øst, og den ble dermed ansett for å ha stort informasjonspotensial. Med et lite areal, god beliggenhet og god avgrensning var den derfor høyt prioritert. Aktivitetssporene viste seg imidlertid å være av begrenset art, og det ble fokusert på undersøkelse og tolkning av aktivitetsområder. En eventuell funksjonsbestemmelse av lokaliteten kunne bidra til å belyse aspekter ved landskapsbruk og mobilitetsmønster i perioden.



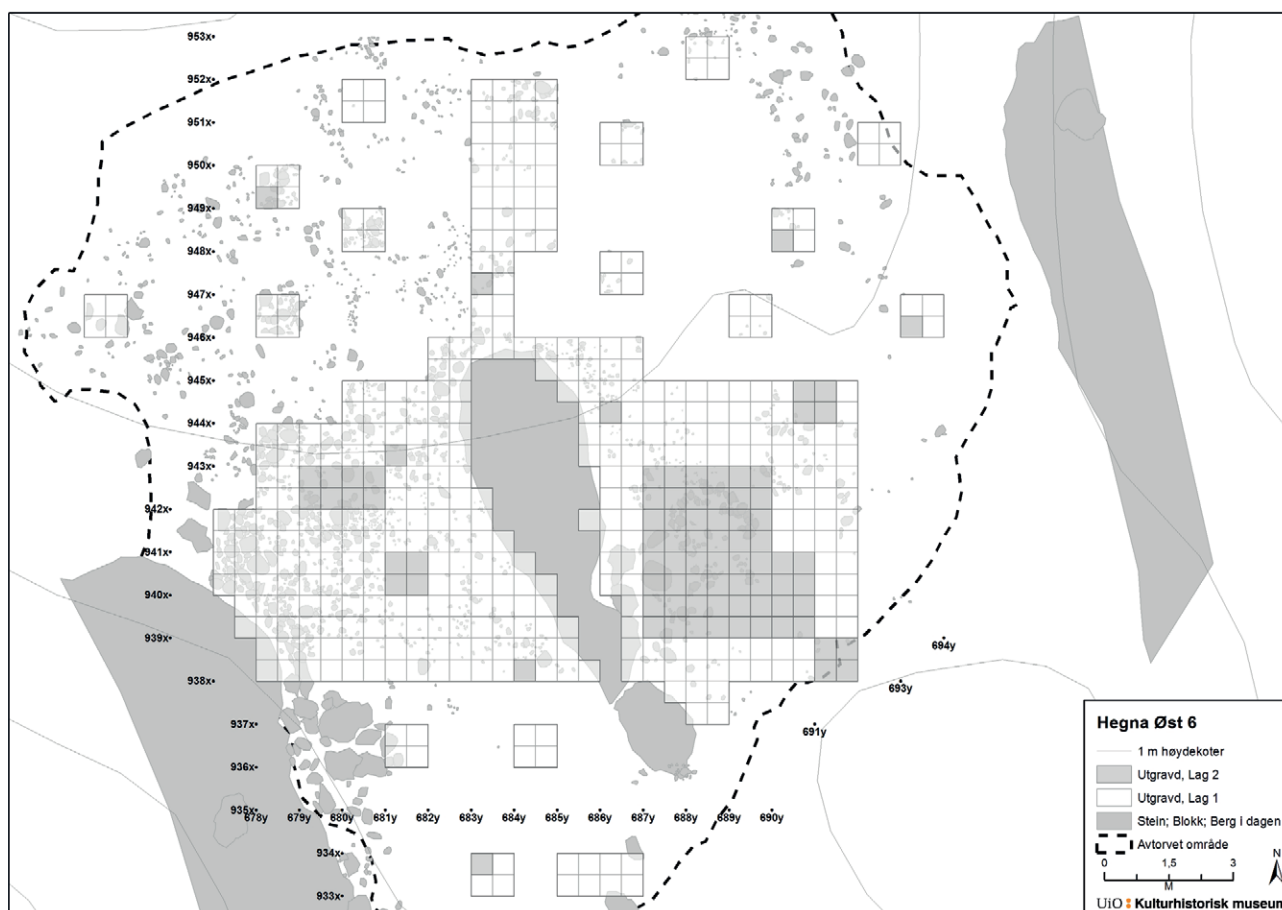
Figur 23.1. Lokalitetens beliggenhet i relasjon til de øvrige undersøkte lokalitetene ved Hegna øst.



Figur 23.2. Oversikt over topografi og undersøkt område.



Figur 23.3. Undersøkelsen av Hegna øst 6.



Figur 23.4. Oversikt over gravde lag på Hegna øst 6.

LANDSKAP OG TOPOGRAFI

Hegna øst 6 var topografisk avgrenset til 480 m², og høyden over havet var 56–58 meter. I mellommesolittisk tid, da havet stod 56 meter høyere, har undersøkelsesområdet ligget på nordsiden av en liten øy, i en vik med utsyn over en vid bukt. Lokaliteten var avgrenset av berg av gneis og granitt mot øst og vest. Mot sør fortsatte flaten, men dette området var avgrenset med negative prøvestikk. Mot nord falt terrenget bratt og her har det vært ei naturlig havn. Det har også vært gode utkikkspunkter i flere retninger fra toppen av berget i øst og vest. Den sentrale delen av lokalitetsflaten ble delt i to av et nord-sør-orientert svaberg (figur 23.1, 23.2). Området var bevokst med løvskog samt enkelte innslag av gran og furu.

Den funnførende flaten bestod av grenset podsolt løsmassedekke omgitt av isskurte og eroderte svaberg av gneis. Under et tynt torvlag fantes morenemasser med store mengder stein, og under dette var det minerogene masser bestående av sand og grus (figur 23.3).

UNDERSØKELSEN

Metode

Flaten ble innledningsvis maskinelt avtorvet. Deretter ble det gjennomført en innledende undersøkelse med prøveruter hver fjerde meter. Prøverutene ble gravd i 50 × 50 cm kvadranter innenfor meterruter i 10 cm tykke lag. Den sørvestre kvadranten i hver rute ble gravd i tre lag. Det ble påtruffet funn i to av meterrutene – én på vestsiden av berget sentralt på lokalitetsflaten og én på østsiden. Større felt ble åpnet rundt disse, og totalt ble det gravd 119,75 m² i lag 1 (figur 23.4). En mindre funnkonsentrasjon ble påtruffet på hver side av svaberget samt spredte funn av flint over en større del av flaten.

På østsiden av svaberget kunne det før avtorving observeres en svak, jevn forsenking i terrenget. Etter fjerning av lag 1 framkom en sirkulær form av hodestore stein som stakk opp av lag 2. Dette ble i utgangspunktet behandlet som en mulig menneskeskapt struktur, men etter nærmere undersøkelse avskrevet som en rotvelte.

Avslutningsvis ble hele flaten avdekket med gravemaskin i et forsøk på å påvise strukturer som ikke

Type	Variant	Flint	Bergkrystall	Kvartsitt	Antall	Prosent
Makroavslag	Ubearbeidet	1			1	0,3
Avslag	Ubearbeidet	42	1		43	13,8
	Retusjert	3			3	1,0
	Bor	1			1	0,3
Fragment	Ubearbeidet	45			45	14,4
	Bor	1			1	0,3
	Retusjert	5			5	1,6
Splint	Ubearbeidet	164			164	52,6
Kjerne	Bipolar	4			4	1,3
	Plattform-	2			2	0,6
Kjernefragment	Plattformavslag	1			1	0,3
	Prepareringsavslag	2			2	0,6
	Sidefragment	2			2	0,6
	Øvrige	1			1	0,3
Flekk	Ubearbeidet	6			6	1,9
	Retusjert	5		1	6	1,9
Smalflekk	Ubearbeidet	14			14	4,5
	Retusjert	1			1	0,3
Mikroflekk	Ubearbeidet	8			8	2,6
	Retusjert	1			1	0,3
Pilspiss	Mikrolitt	1			1	0,3
Total		310	1	1	312	100

Tabell 23.1. Oversikt over alle funn og råstoff fra Hegna øst 6.

hadde kommet frem under den konvensjonelle undersøkelsen. Ingen strukturer ble påvist.

Kildekritikk

Lokaliteten framstod som godt bevart, og det var ikke kjent å ha vært utført dyrkningsaktivitet på stedet, noe som trolig forklares av den steinete undergrunnen. En lite brukt traktorvei over lokalitetens østlige del kan ikke utelukkes å ha forstyrret funnkontekster i noen grad, uten at det kunne sees tegn til det.

FUNNMATERIALET

Det ble totalt innsamlet 312 littiske funn (tabell 23.1), hvorav 310 av flint (99,4 %), 1 av kvartsitt (0,3 %) og 1 av bergkrystall (0,3 %).

Råstoff

Det er forholdsvis stor variasjon i flinttyper (tabell 23.2). En stor andel er patinert (82,5 %) eller varmepåvirket

(37,6 %). 22,9 % har rest av cortex. Det ble utført en begrenset flinttypeinndeling av et utvalg av materialet, det vil si av retusjerte gjenstander samt kjerne- og flekkematerialet. I tillegg ble et mindre antall primærbearbeidete uformelle redskaper inkludert ettersom disse ble ansett som viktige for å forstå bruken av lokaliteten. Årsaken til den begrensede flinttypeinndelingen var en høy frekvens av patinering som vanskeliggjorde flinttypeinndeling. En fullstendig inndeling ble dermed vurdert som uforholdsmessig tidkrevende vurdert opp mot informasjonspotensialet. I alt ble 64 gjenstander flinttypeinndelt, tilsvarende 20,6 % av all flint.

Sekundærbearbeidet materiale

Det er funnet 18 sekundærbearbeidete redskaper, hvilket utgjør 5,8 % av det totale flintmaterialet.

Mikrolitt

Det ble funnet én mikrolitt i flinttype 1S2. Den har største lengde 2,3 cm og er lanssettaktig i formen

Hovedtype, flint	Undertype	Variant/beskrivelse	Antall	Prosent
Fin flint (1)	1S1	Senon m/prikker	12	18,7
	1S2	Senon m/lysere partier	5	7,8
	1B1	Lys grå til brun bryozo	3	4,7
Matt, fin flint (2)	2D1	Lys gråmelert med brune inklusjoner	17	26,6
	2D2	Mørkere gråmelert variant av 2D1	4	6,2
Patinert (P)	P	Patinert eller brent, ubestemmelig	16	25
Ubestemt/usikker (4)	U	Ubestemt	7	10,9

Tabell 23.2. Oversikt over flinttyper på Hegna øst 6.

med odd i distalenden. Én sidekant er totalretusjert. I proksimalenden finnes en delvis bevart tverr bruddflate, trolig etter et intensjonelt brudd, som har fjernet slagbulen. Mikrolitten er laget på en regulær flekke med fire delvis konvergerende dorsale fasetter, noe som antyder at den er slått av fra en konisk kjerne.

Bor

Det er identifisert to bor, det ene på et avslag i matt flint (2D1) med største mål 1,7 cm. Det andre boret er et patinert og brent fragment med største mål 2,1 cm. Begge er dråpeformet med trekantet tverrsnitt og retusj på én eller to sidekanter.

Øvrig sekundærbearbeidet materiale

Ett fragment (P) i to deler har et 0,8 cm bredt parti med konkav retusj og bruksspor. Bakdelen, eller nakken, er symmetrisk tildannet og indikerer at redskapet har vært skjeflet. Eggpartiets morfologi og nakketildanning tilsier bruk i en skrapende bevegelse med redskapets lengderetning. Bruddflatene er patinerte og kan tyde på at bruddet har oppstått under bruk.

Et medialfragment av en regulær flekke (U) med lengde 1,9 cm har et lignende steilt retusjert hakk med bruksspor. Flekken er også funksjonelt sett å anse som en skaper med konkav egg. Retusj og mulige bruksspor på sidekantene indikerer tilpasning til grep eller skaft, eventuelt kan redskapet ha hatt flere funksjoner.

Flere andre tilfeller av intensjonelt knekte flekker forekommer, og særlig de retusjerte av disse er i grenseland mellom å være formelle og uformelle redskaper. Flere har bruksspor på et hjørne mellom en sidekant og bruddfasetten og er trolig det som er omtalt som firkantkniver i andre sammenhenger (Petersen 2008: 66–67; Rankama og Kankaanpää 2008, 2012).

En 5,1 cm lang regulær flekke (1B1) med bruksspor og svært fin retusj langs én sidekant er trolig brukt som kniv. Det samme er et lett retusjert flekkelignende

avslag (1S1) med bruksspor på begge sidekanter. Mens sistnevnte flekke framstår som vanskelig å håndtere uten noen form for skaft, kan avslaget tenkes å ha vært brukt håndholdt.

Primærtvirket materiale

Flekker og mikroflekker

I alt er det funnet 20 primærbearbeidete flekker (6,4 %) og 8 mikroflekker (2,6 %), som til sammen utgjør 9 % av flintmaterialet. Inkludert de sekundærbearbeidete flekkene er andelen flekker og mikroflekker 10,9 %. Flekkene varierer i bredde fra 0,8 til 1,8 cm. Ingen flekker er hele. Mikroflekkene måler 0,5–0,7 cm i bredde og 1,7–2,9 cm i lengde. Av disse er tre hele fragmenter, to proksimal-, ett medial- og to distal-fragmenter (tabell 23.3).

Flekkematerialet som helhet viser stor variasjon i bredde. Fra et teknologisk synspunkt ser det ikke ut til å være grunnlag for å skille mellom flekker og mikroflekker fra lokaliteten basert på metriske definisjoner (jf. Sørensen 2006). Den betydelige variasjonen i bredde innenfor en såpass liten populasjon, som dessuten utgjøres av flere flinttyper, viser at det ikke er snakk om hele produksjonssekvenser i materialet. Et unntak fra dette er flinttype 2D1, som omfatter fire mikroflekker og fem flekker, hvorav alle bortsett fra én måler mindre enn 0,9 cm i bredde. Sistnevnte er også representert med to kjerner og er dermed framstilt på lokaliteten, mens de resterende trolig er brakt inn.

Flekkematerialet er sterkt fragmentert, hvilket er et resultat av både intensjonell knekking og naturprosesser. Flekkematerialet kan i hovedsak beskrives som regelmessig og synes overveiende å være framstilt med trykkteknikk (Eigeland 2016).

Kjerner

Totalt er seks kjerner blitt funnet, hvorav to er plattformkjerner og fire er bipolare kjerner. I tillegg

Gjenstandsdeler	Ubearbeidete mikroflekker		Retusjerte mikroflekker		Ubearbeidete flekker		Retusjerte flekker	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Hele	3	9					1	3
Proksimal	2	6			11	31		
Midtfragment	1	3	1	3	7	20	5	14
Distal	2	6			2	6		
Total	8	23	1	3	20	57	6	17

Tabell 23.3. Oversikt over flekkematerialet fra Hegna øst 6

forekommer 14 kjernefragmenter. Til sammen utgjør kjerner og kjernefragmenter 3,9 % av flintmaterialet.

Plattformkjernene i matt, mellomkornet flint (2D1) er begge lite regulære. Den ene av dem har trolig vært en konisk kerne (Eigeland 2016). Den måler 3,6 cm og er lang og smal med noe ujevne avspaltinger rundt størstedelen av omkretsen, med unntak av en smal fasett dekket av cortex. Plattformen har mulig rest etter fasettering, men dette er noe usikkert på grunn av at flinten er grov og heterogen. Plattformkanten har mindre partier med rest av preparering. I bunnen er en smal kant med knusespor hvorfra det har gått av enkelte uregelmessige avspaltinger.

Den andre plattformkjernen (største mål: 3,1 cm) er kort og tykk med rest av avspaltinger rundt hele omkretsen. Avspaltingene er nokså brede, opptil 1,3 cm, og flere av dem er fra et steg i prosessen forut for en plattformfornyng. Kjernens bunn er nokså flat med flere uregelmessige bruddfasetter som tilsynelatende har sammenheng med urenheter i flinten.

Begge kjernene har spor i bunnen som indikerer at de har vært innsatt i en holdemekanisme, hvilket igjen kan indikere reduksjon ved pressteknikk. Begge må anees som oppbrukte, da de er sterkt reduserte samt at partier med urenheter i flinten vil resultere i ukontrollerte brudd ved fortsatt produksjon.

Fire bipolare kjerner (2,3–3,0 cm) har alle spissovalt lengdesnitt med større eller mindre grad av knusespor i begge ender. Én er av svært fin mørk flint (1S1), en annen av mellomgrov matt type (2D1), men alle fire er sterkt patinerte, fragmenterte og delvis varmpåvirket. En av dem har spor av cortex, men da det er få avslag og fragmenter med cortex i materialet, synes det mer sannsynlig at utgangspunktet for de bipolare kjernene har vært utbrukte flekkekjerner eller andre større gjenstander heller enn strandknoller.

Kjernefragmentene utgjøres av et mindre antall avslag og fragmenter fra forskjellige deler av minst to flekkekjerner i ulik flint. Det foreligger også seks

prepareringsavslag og ett fragmentert plattformavslag (*core tablet*). Prepareringsavslagene demonstrerer den gjentatte fasetteringen av plattformer som er et gjennomgående trekk ved mellommesolittiske koniske kjerner i Midt- og Nord-Skandinavia og Baltikum (f.eks. Sørensen mfl. 2013).

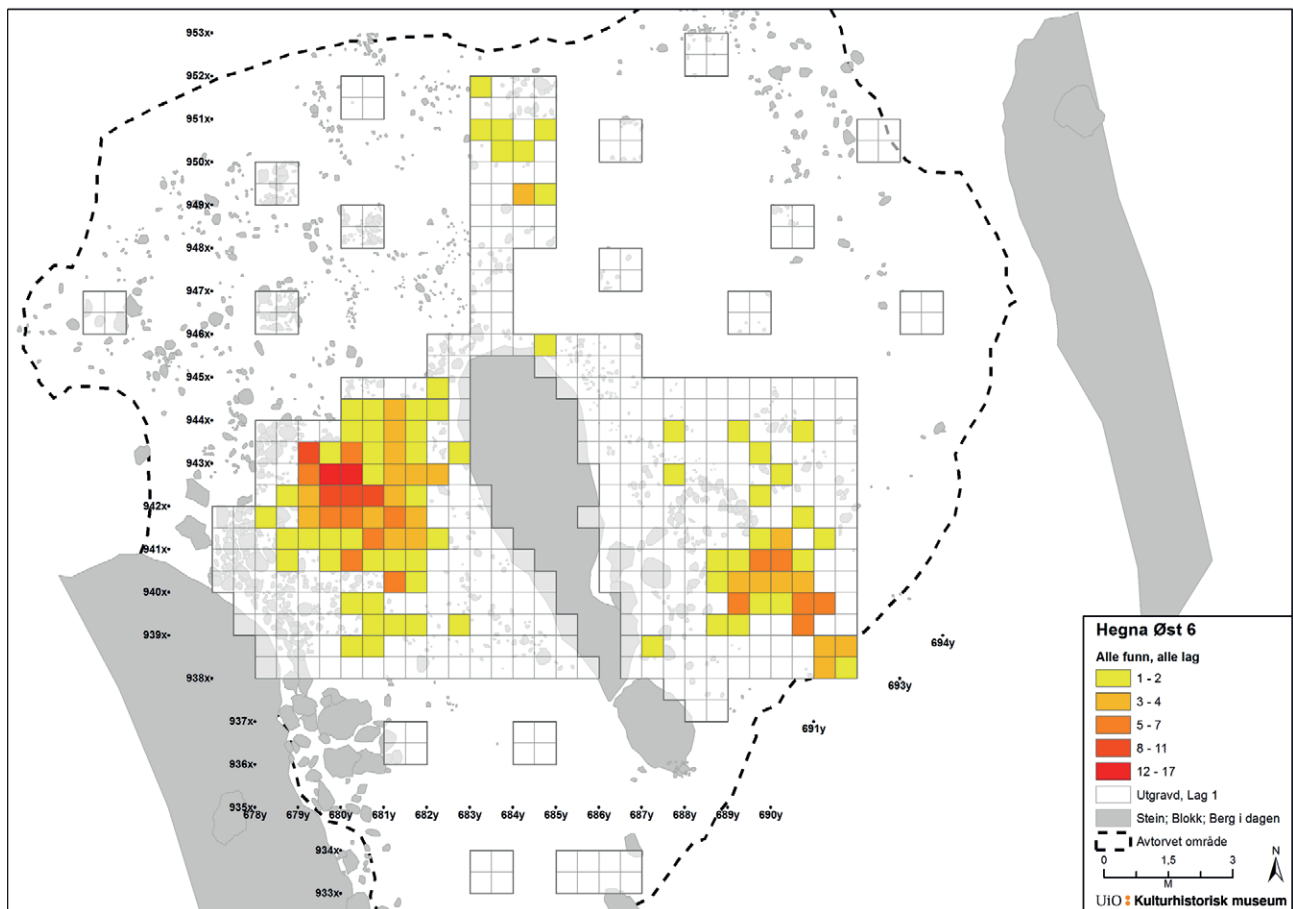
Avfallsmateriale

Ubearbeidete avslag (42), fragmenter (42) og splinter (164) utgjør til sammen 79,7 % av all flint. 21 % av avslagene har rest av cortex. Det er registrert ett primær- og åtte sekundæravslag. Kun ett makroavslag er funnet, og dette er et av de uformelle eggredskapene som trolig er importert til lokaliteten. Avfallsmaterialets karakter gir en god indikasjon på at det har foregått lite innledende bearbeiding av flint på stedet, og at det meste er medbrakt i mer eller mindre bearbeidet form. Reduksjon av mindre flintknoller i liten skala på lokaliteten kan imidlertid ikke utelukkes.

Uformelle redskaper

Flere uretusjerte gjenstander har tydelige bruksspor og en form som antyder funksjon. Callanan (2008) har betegnet disse som uformelle redskaper. Blant de mest påfallende av de sikkert identifiserte redskapene er et større avslag (2D2) med største mål 4,4 cm og et fragment (U) på 4,8 cm. Begge har fasetter med cortex eller vannrullet overflate på motsatt side av en kraftig egg med tydelige bruksspor. Dette har gitt godt grep ved håndholdt bruk, og begge er åpenbart benyttet som skjærerredskaper.

I tillegg kommer et antall mindre avslag og fragmenter med mer eller mindre sikre bruksspor og varierende morfologi. Enkelte av disse, eksempelvis to avslag (1B1), er av flinttyper som ikke ser ut til å være bearbeidet på lokaliteten. Dette viser at også lite formaliserte gjenstander har vært brakt med inn til lokaliteten.



Figur 23.5. Oversikt over spredningen av alle funn i alle lag.

Funn av andre råmaterialer

Det ble funnet et retusjert mediant flekkefragment av en mellomkornet, grålig kvartsitt. Fragmentet måler 1,4 cm og har tre regulære dorsale negative fasetter. Én sidekant har steil retusj, motstående sidekant har enkelte mindre skader og et litt avrundet preg som potensielt kan være et tegn på bruksslitasje. Bruddkantene er nokså rette og kan være intensjonelle.

Det ble funnet et flekkelignende avslag av en større, helt gjennomsiktig bergkrystall med flere bevarte fasetter. Største lengde er 4,4 cm. Avslaget har tydelige bruksspor i den distale enden og langs deler av sidekantene. Knusespor, eventuelt svært fin retusj mot proksimalenden, kan også være spor etter skjefting.

FUNNSPREDNING OG AKTIVITETSOMRÅDER

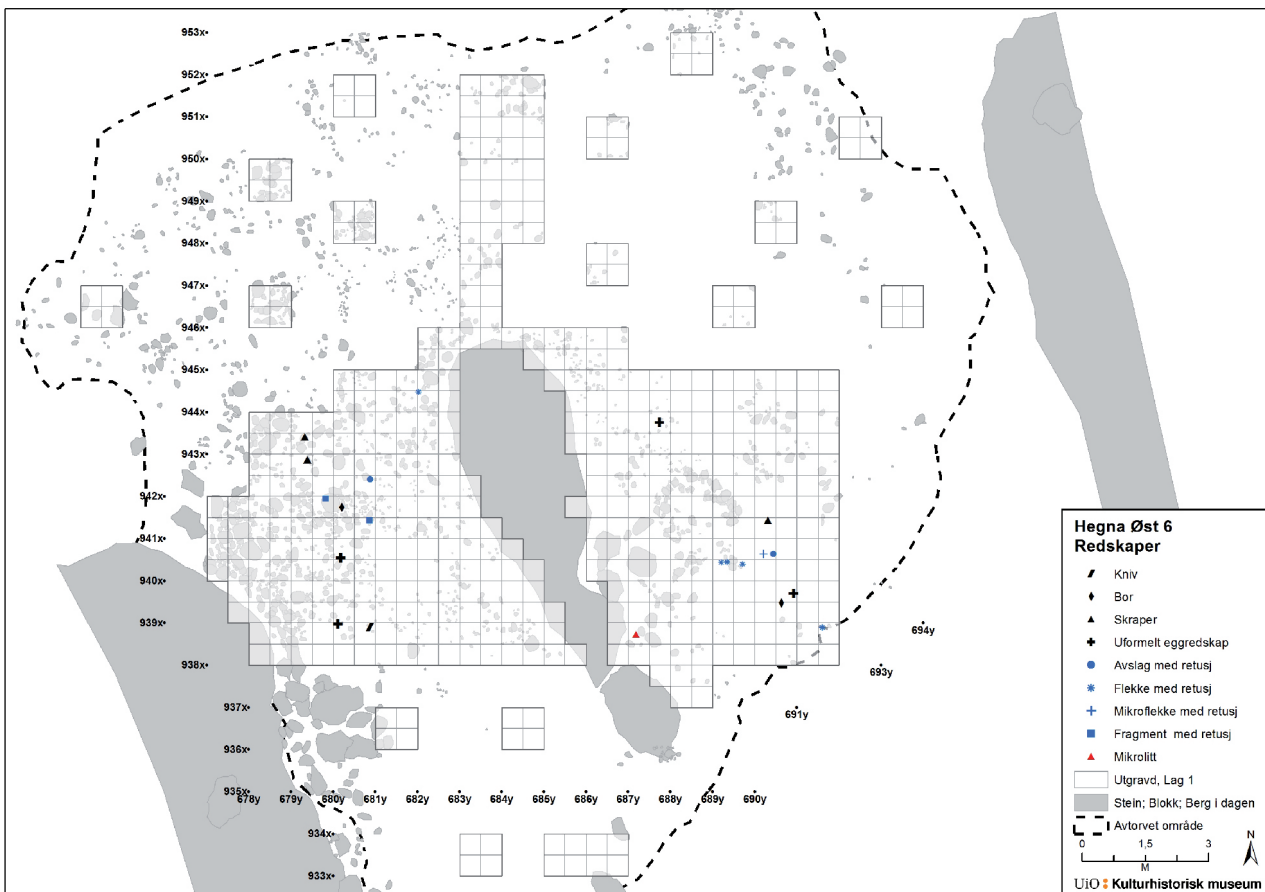
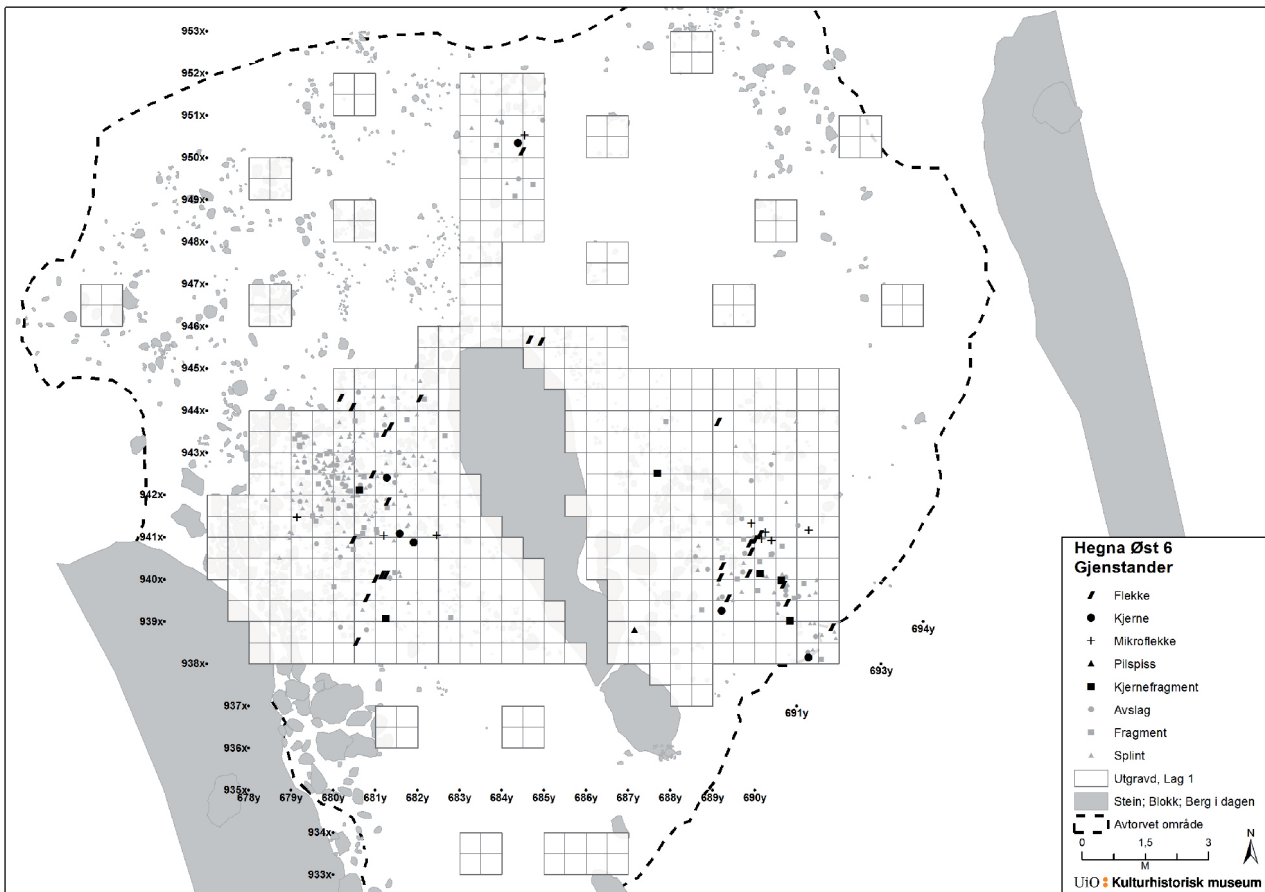
Gjennom sentrale deler av lokalitetsflaten lå et nord-sør-orientert svaberg. På bakgrunn av funnfordelingen kan det defineres et aktivitetsområde på hver side av dette samt en liten ansamling av funn i lokalitetens nedre og nordlige del. Utover dette var lokaliteten tilnærmet funntom med et fåtall spredte funn (figur

23.5). Den mest funnrrike konsentrasjonen fantes på lokalitetens vestside, hvor et område på omtrent 3 × 4 meter inneholder de fleste av lokalitetens funn.

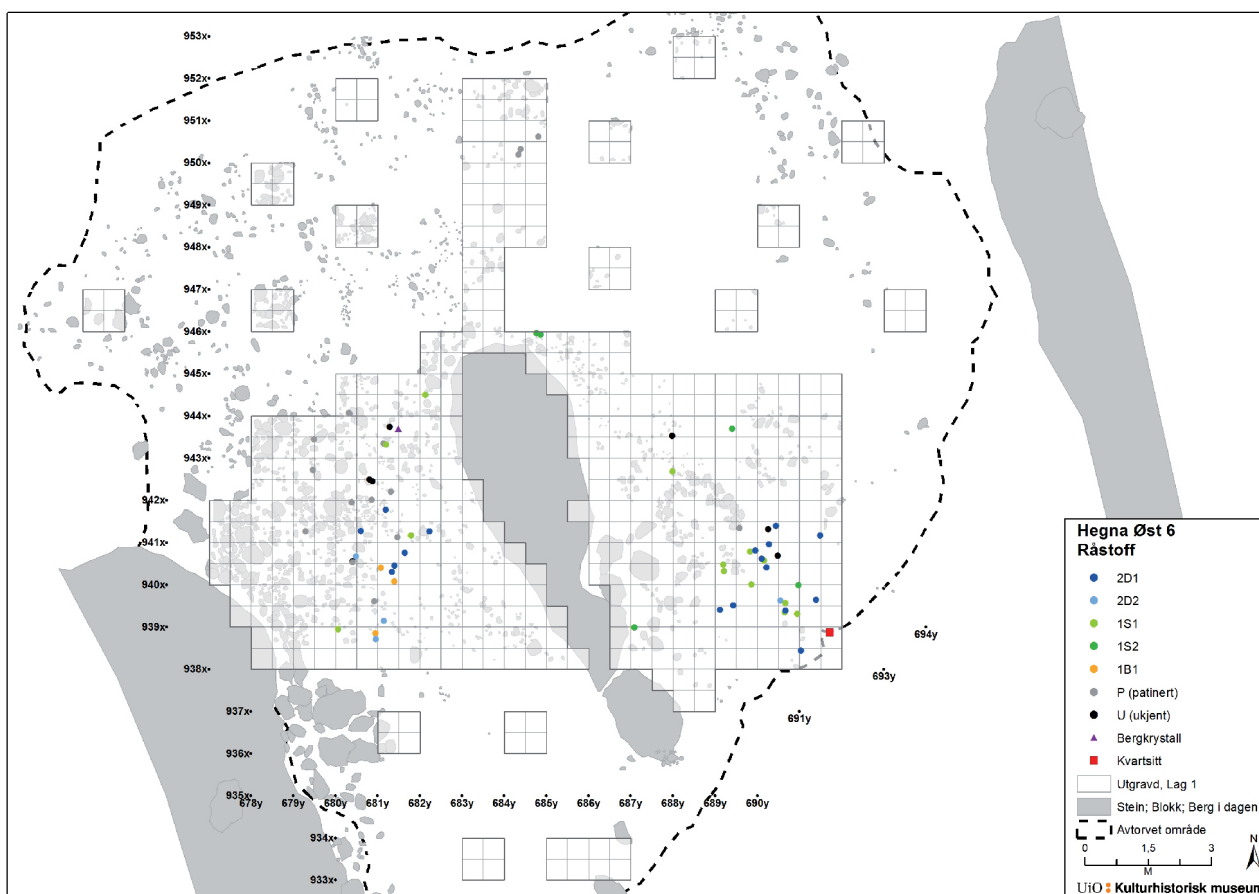
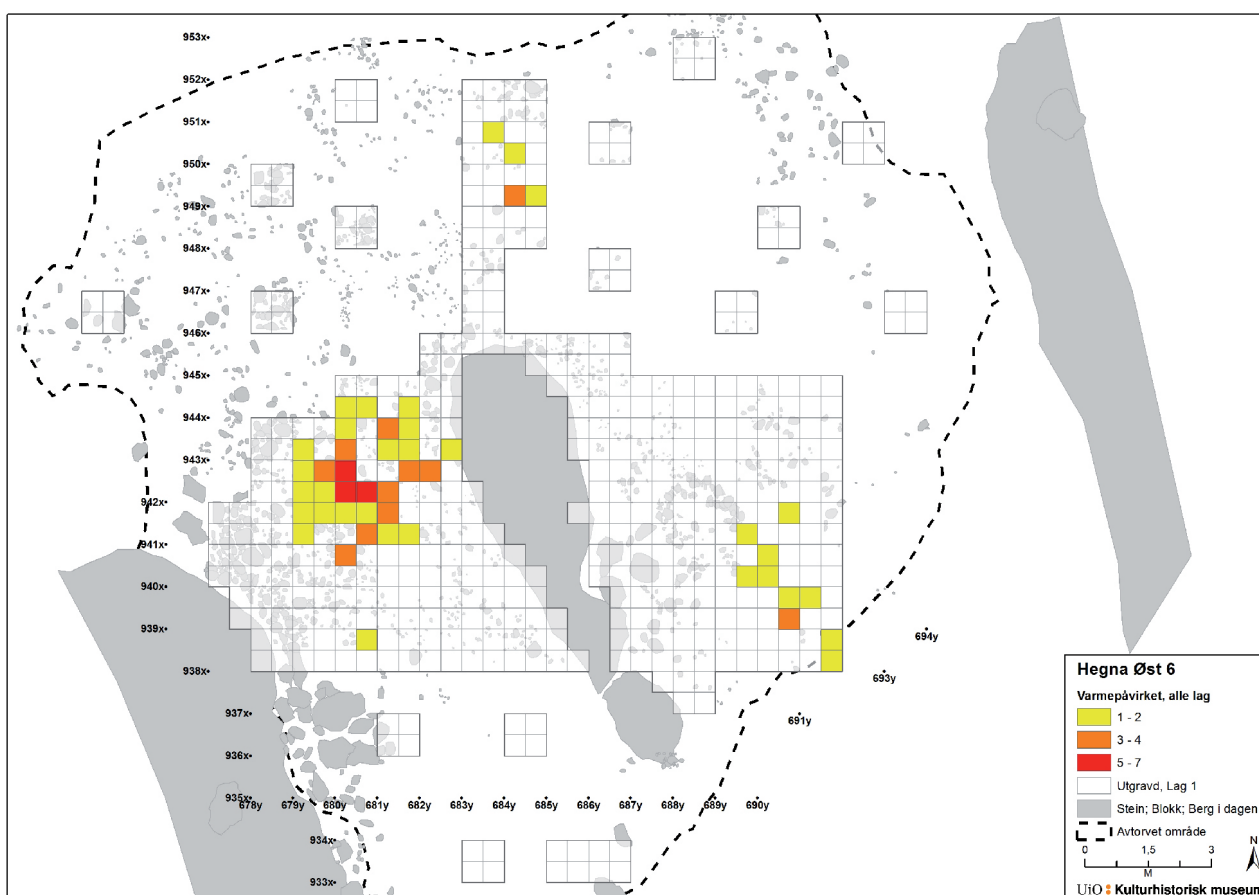
Trekk ved fordelingen av gjenstander gir indikasjoner på at ulike aktiviteter og reduksjonssekvenser har foregått forskjellige steder på lokaliteten. Øst for berget er det spor etter flekkeproduksjon og enkelte mindre redskaper. Vest for berget finnes flere bipolare reduksjonssekvenser. I tillegg til dette finnes et antall større egg- og flekkeredskaper spredt utover lokalitetens vestlige og nordlige deler (figur 23.6).

31 % av flinten samt bergkrystallavslaget er brent. Mye av flinten er nokså kraftig varmpåvirket. Flere større gjenstander funnet i midtre del av den vestre konsentrasjonen har kraftig krakelering og misfarging. Fordelingen av brente gjenstander følger imidlertid den generelle funnspredningen, og ildsteder kan ikke påvises direkte (figur 23.7).

Flinttypeinndeling var tidvis vanskelig grunnet den nokså høye andelen av patinerte og brente funn. Særlig har svake endringer i farge og tekstur grunnet lett patinering gjort den matte flinten vanskelig å klassifisere med sikkerhet. Inndelingen, som ble gjort av en begrenset del av materialet, viste at ikke alle



Figur 23.6. Oversikt over spredningen av primær- og sekundærbearbeidet materiale.



Figur 23.7. Oversikt over spredningen av brent flint og alle flinttyper.

flinttyper er redusert på stedet. Flere varianter synes å være medbrakt som ferdige redskaper og viser en noe ujevn spredning på lokaliteten. Ingen sammenføyninger er gjort mellom lokalitetens to hovedkonsentrasjoner, men de to med sikkerhet reduserte flinttypene er derimot funnet på begge sider av berget (jf. figur 23.6). Dette antyder sterkt at konsentrasjonene er enten samtidige i egentlig forstand eller resultatet av den samme gruppens aktiviteter innen et begrenset tidsrom.

Den østlige konsentrasjonen

Konsentrasjonen på lokalitetens sørøstre del utgjøres av en nokså tydelig avgrenset forekomst av kjerner, kjernefragmenter, flekker og avlagsmateriale. Flekker er framstilt av fin senonlignende flint (1S1), representert med ett plattformavslag og to prepareringsavslag, og mellomkornet, matt flint (2D1), som omfatter de to plattformkjernene. Det begrensede avlagsmaterialet består i stor grad av korte avslag med hengselterminasjon som kan knyttes til vedlikehold av kjernenes plattformer ved flekkeframstilling. Den generelt lille mengden avfall samt avfallsmaterialets små dimensjoner og lave frekvens av cortex viser at kjernene er brakt til stedet ferdig preparert og sannsynligvis delvis redusert.

Et mindre antall fragmenterte og delvis retusjerte flekker, eksempelvis én i kvartsitt, ser derimot ikke ut til å være produsert på lokaliteten. En av de importerte flekkene finnes som to sammenføyde, intensjonelt knekte fragmenter med kantretusj og bruksspor på ett hjørne og kan trolig tolkes som en parallell til firkantkniver eller linjaler med en stikkellignende funksjon (Petersen 2008: 66–67; Rankama og Kankaanpää 2008; Sjöström og Nilsson 2009; Knutsson og Knutsson 2013). Et bor, et mindre uformelt eggredskap samt et flekkefragment med konkav skraperlignende retusj er ytterligere indikasjoner på at det kan ha foregått arbeid i organisk materiale her.

Den vestlige konsentrasjonen

På vestsiden av berget finnes en konsentrasjon som består av flere reduksjonssekvenser, samt et mer utflytende og kun delvis overlappende område med flekker og eggredskaper.

Konsentrasjonen omfatter avfallsmateriale som i stor grad, men ikke utelukkende, er slått med bipolar teknikk. Avlagsmaterialet er ikke flinttypeinndelt, men det er identifisert fin og matt mellomkornet flint, noe som samsvarer med tre bipolare kjerner funnet i konsentrasjonens sørøstlige utkant. Enkelte flekkefragmenter i konsentrasjonens utkant samt et mindre plattformprepareringsavslag i en udefinert flinttype kan antyde at flekkeframstilling har foregått her, men dette er usikkert. Et avslag fra siden av en flekkekerne

er også funnet litt sør for hovedkonsentrasjonen, men er ikke av samme flinttype som flekkene funnet i dette området. Mulige bruksspor på de skarpe sidekantene antyder heller en sekundær bruk som skjæredskap. Også i denne konsentrasjonen er det funnet et bor samt en uformell skraper med konkav egg.

Ingen fysiske strukturer ble identifisert på lokaliteten, men både den østlige og den mest funnrrike del av den vestlige konsentrasjonen framstår som mer eller mindre sirkulære ansamlinger med klart høyere funnfrekvens. Dette kan tolkes som resultatet av en veggeffekt der en midlertidig boligkonstruksjon, eksempelvis et telt, har avgrenset funnspredningen fra aktiviteter som har foregått henholdsvis innenfor og utenfor boligen (Grøn 1995).

Spredte aktivitetsområder og gjenstandsfunn

I tilknytning til den vestlige konsentrasjonen finnes et utflytende område med flekker og eggredskaper i ulike råmaterialer, hvor det ser ut til å ha foregått lite eller ingen egentlig reduksjon. Også nord og nordøst for berget finnes tilsvarende spredte enkeltgjenstander. Dette tolkes som spor av aktivitetsområder under åpen himmel. Flinttypene 1B1 og 1S2 forekommer begge i hovedsak utenfor de tydelige konsentrasjonene og omfatter formelle og uformelle redskaper som i liten grad er framstilt på lokaliteten.

NATURVITENSKAP OG DATERING

Strandlinje

Lokalitetens høyde var 56–58 moh. Et havnivå på 56 meter tilsvarer en datering mellom 7900 og 7700 f.Kr., det vil si i første halvdel av mellommesolitikum.

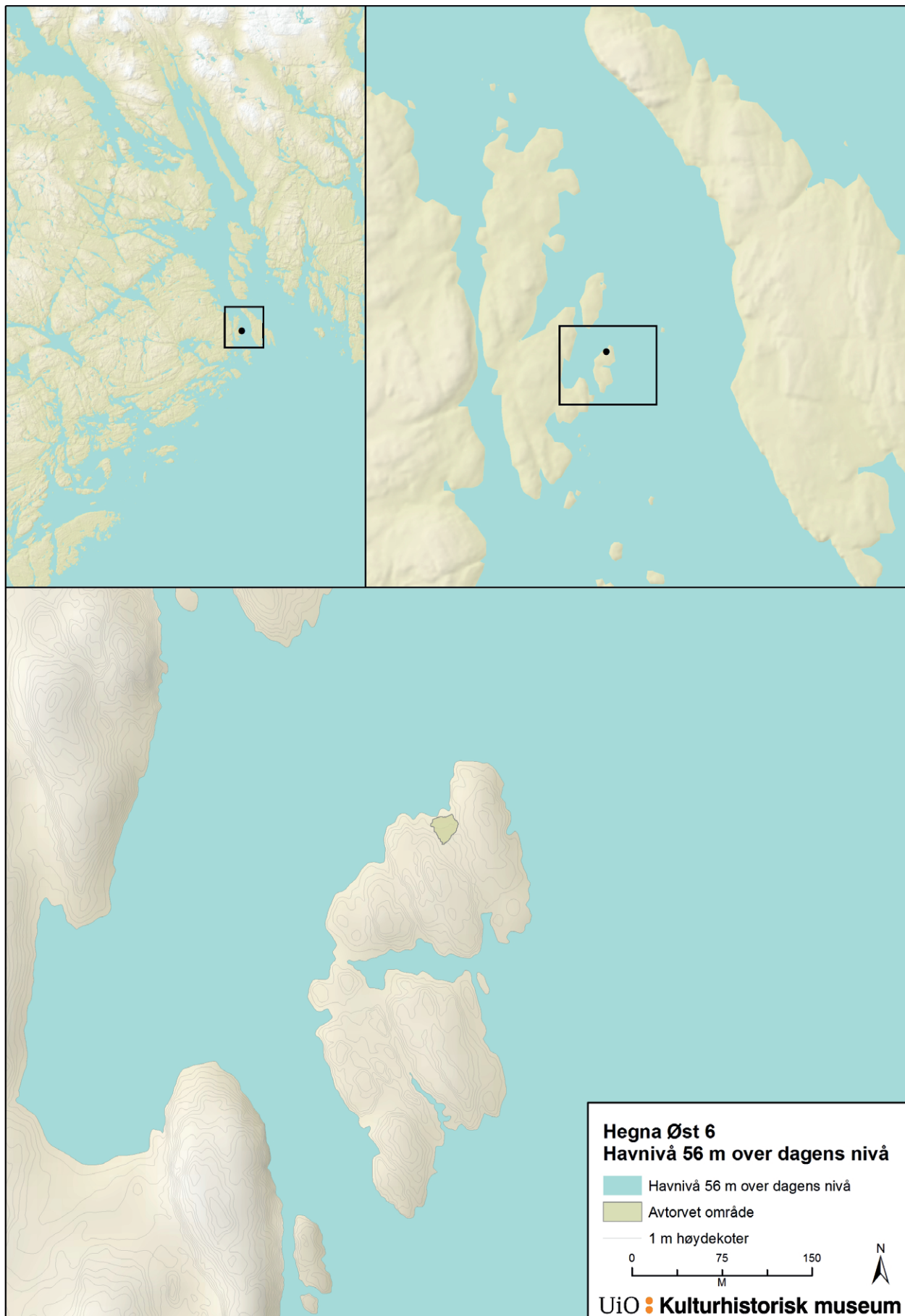
Typologi

Gjenstandsmaterialet fra Hegna øst 6 omfatter få formelle redskaper, og det er få rent typologisk daterbare holdepunkter. En mikrolitt, som ikke er nærmere typebestemt, understøtter en mellommesolittisk datering. Fra et teknologisk ståsted er det flere holdepunkter i flekke- og kjernematerialet. Trykkteknikk og gjentatt fasettering av plattformer samt en mulig konisk kerne er alle indikatorer på mellommesolittisk tid i regionen (Sørensen mfl. 2013; Damlien 2016a).

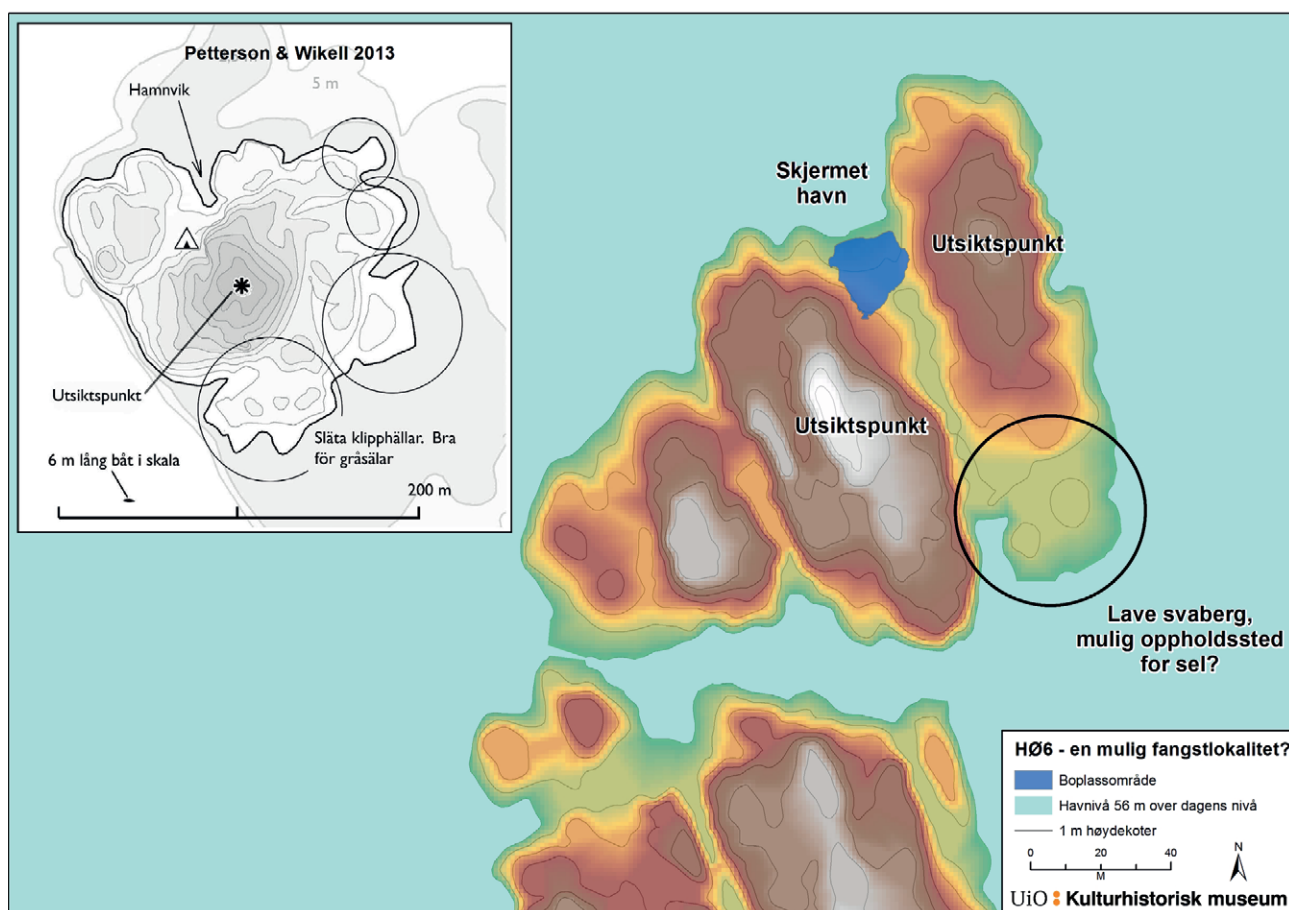
DISKUSJON OG TOLKNING

Aktivitetsområder og organisering

Lokaliteten består av flere aktivitetsområder med få funn mellom. Ingen sammenføyninger er gjort mellom



Figur 23.8. Lokalitetens beliggenhet ved havnivå 56 m over dagens.



Figur 23.9. Mulig tolkning av bruken av Hegna øst 6 og landskapet rundt. Modellen er basert på Petterson og Wikell 2013.

konsentrasjonene øst og vest for berget, men forekomsten av de samme flinttypene indikerer en sammenheng og samtidighet. Flinttypene 1S1 og 2D1, som er de eneste som er redusert i nevneverdig grad på lokaliteten, finnes eksempelvis som flekker på begge sider. Vanskelighetene med sikker flinttypeinndeling og de mange importerte gjenstandene innebærer imidlertid at eventuelle overlappende aktivitetsområder med lav funnfrekvens vanskelig vil kunne påvises. Mer enn ett opphold på stedet kan dermed ikke utelukkes. Den lave funnmengden indikerer uansett at oppholdet eller oppholdene sannsynligvis har vært av begrenset varighet.

Ved havnivå 55 m over dagens nivå har øya ligget i et sund i forlengelsen av dagens Stokkevannet, som har knyttet det ytre fjordområdet til det som da har vært et lengre fjordsystem som har strukket seg helt inn til Heddalsvatnet ved Notodden (figur 23.8). Dette fjordsystemet har drenert omfattende innlandsområder, og en slik stor gjennomstrømming av næringsrikt vann gjennom Stokkesundet kan ha lagt til rette for rike marine biotoper.

En tolkning av lokaliteten som ett eller få korte opphold på en liten øy antyder at formålet har vært utnyttelse av marine ressurser. Fiskebein og utstyr

knyttet til fiske er funnet på mellommesolittiske lokaliteter i Øst-Norge (f.eks. Mikkelsen mfl. 1999; Ekstrand og Berg-Hansen 2012; Persson 2014) og fiske har vært en viktig næringskilde for mennesker som har levd langs kysten. På samme vis er fangst av sjøpattedyr kjent langs hele kysten av Skandinavia gjennom mesolitikum, der spesielt ringsel er hyppig forekommende på mesolittiske boplasser (Jonsson 2014). Som en kilde til kjøtt, spekk, skinn, bein og sener har sel kunnet bidra med så vel mat som råmaterialer til redskaper, klær og boliger og må ha vært en attraktiv ressurs. Steinkobbe, som i dag finnes langs Telemarkskysten, er et eksempel på en kystnær art det er sannsynlig har oppsøkt det aktuelle området. Disse livnærer seg på småfisk og krepsdyr på grunt vann i indre og ytre fjordområder og er også kjent for å vandre opp elver (Jonsson 2014; Norsk polarinstitutt 2015).

Gjenstandsmaterialets sammensetning i og utenfor konsentrasjonene legger godt til rette for aktivitetstolkninger. Den totale funnmengden er lav og omfatter et begrenset antall reduksjonssekvenser. I tillegg kommer et antall importerte gjenstander, i hovedsak flekker og uformelle redskaper, som er brukt og forkastet på lokaliteten. Innenfor konsentrasjonene

sammenfaller reduksjonssekvenser med mindre redskaper som antyder arbeid i organiske materialer. Flekkeframstilling og annet presisjonsarbeid kan ha vært ønskelig å utføre i ly og kanskje i varmen fra et ildsted, særlig ved vått eller kaldt vær. Dette er kjent fra andre mellommesolittiske lokaliteter (Grøn 1995: 34; Hernek 2005: 228–229) og samsvarer godt med potensielle boligstrukturer.

I den østlige konsentrasjonen peker forskjellige små redskaper, inkludert en mulig firkantkniv og et bor, mot bearbeiding av organisk materiale. Framstilling av et mindre antall flekker kan i lys av dette peke mot produksjon eller reparasjon av flinteggregskaper. Konsentrasjonen i vest framstår som noe mer usikker og vanskeligere avgrenset, men omfatter også et fåtall korte reduksjonssekvenser. I tillegg kommer et mindre antall små redskaper, inkludert et bor og et lite redskap med konkav, skraperaktig egg. Her er det ikke produsert flekker, men bipolar reduksjon resulterer ofte i korte, rette og skarpe avslag som, om noe mindre regulære, har åpenbare formmessige likheter med mikroflekker (Åstveit 2008b: 415–416). I et svensk materiale har Knutsson mfl. (2015: 526) vist at bipolare avslag og fragmenter i kvarts har fungert som egger i sammensatte redskaper, noe som også er kjent fra andre kontekster, hvor de har inngått i så vel kniver som prosjektiler (f.eks. Flenniken 1981). Det kan dermed argumenteres for at disse to konsentrasjonene kan ses som funksjonelt like, med hovedvekt på framstilling av sammensatte flinteggregskaper.

Det er videre påfallende at formelle skrapere med konveks egg er helt fraværende, og det er heller ikke funnet uformelle redskaper med lignende funksjonelle kvaliteter. Slitesporsanalyser har vist at skrapere hovedsakelig er brukt til arbeid i hud og treverk (Knutsson 1978). Fraværet av slike kan dermed underbygge tolkningen av aktiviteten på Hegna øst 6 som tidsbegrenset, spesialisert ressursutnyttelse, der eventuelt arbeidsintensivt etterarbeid som skinnbehandling er utført andre steder.

Samtlige av de større eggredskapene er funnet nokså spredt utenfor konsentrasjonene. Den høye frekvensen av gjenstander med bruksspør taler for at det her er snakk om redskaper som er forkastet der de er brukt. Kanskje indikerer det plasskrevende arbeid som har generert avfall i store mengder eller av en type en ikke har villet ta med inn i boligen. Dette kunne eksempelvis være slaktning eller grovarbeid i organiske materialer som tre eller bein. Redskapenes dimensjoner, utforming og synlige bruksspør er vurdert å kunne samsvare godt med en funksjon som slakteredskaper. Her vil slitesporsanalyser kunne bidra med ytterligere innsikt i funksjon og bruk.

De identifiserte eggredskapene kan i lys av en ellers beskjedne funnmengde hevdes å representere en nokså intensiv aktivitet. Ved fangst på sjøpattedyr må det ha vært nødvendig å partere dyrene for redusert slaktevekt og håndterbare stykker før transport til mer permanente oppholdssteder. Forutsatt at lokaliteten tolkes som i hovedsak ett opphold, kan dette representere en fangstsituasjon av noe omfang. Fisk i mengder utover det som er tiltenkt umiddelbart konsum, vil også kreve en form for bearbeiding, men medfører trolig mindre kraftig slitasje enn det som ses på enkelte av de store eggredskapene. Et noe bredere aktivitetsspektrum vil kunne forklare også disse tilfellene, men uten videre analyser er det ikke tilstrekkelig med holdepunkter for en sikker funksjonsbestemmelse.

Et forslag til overordnet tolkning av lokaliteten er at den representerer ett eller et mindre antall opphold og aktiviteter i forbindelse med fangst og/eller fiske. Fisk eller sjøpattedyr er fanget i nærheten og deretter brakt til lokaliteten for en begrenset bearbeiding. I tilknytning til dette er det framstilt eller reparert utstyr, enten som forberedelser for selve fangsten eller som en del av etterarbeidet. Dette vil samsvare med Binforde (1980:10) begrep *field camp*, som er en midlertidig base knyttet til utnyttelsen av en konkret ressurs. Lokaliteten må følgelig ses i lys av et differensiert bosetningsmønster med opphold av ulike lengde og omfang, der ulike aktiviteter har foregått på ulike steder og tider på året. Et slikt mønster ser ut til å være et gjennomgående trekk for mellommesolittisk tid i Oslofjord-området (Solheim 2013d).

En mulig parallell til organiseringen av Hegna øst 6 kan finnes i østsvensk mesolitikum. En lokalitet fra samme tidsrom i Tyresta utenfor Stockholm gir en potensielt fruktbar innfallsvinkel til å forstå landskapsbruk (figur 23.9). Lokaliteten Topp 85 har vært en spesialisert lokalitet for selfangst, noe som er bekreftet ved funn av så vel bein fra sel som et ildsted fyrt med selspekk (Pettersen og Wikell 2012, 2014). Gjenstandsmaterialet består utelukkende av kvarts, men har likheter med Hegna øst 6 ved at det domineres av store mer eller mindre uformelle skjærerredskaper tolket som brukt til slaktearbeid. I tillegg omfatter materialet formelle prosjektiler og flekkefragmenter, som trolig har inngått i sammensatte redskaper.

Topp 85 er tolket i lys av kjente framgangsmåter for selfangst i Stockholms-skjærgården i historisk tid, der fangstmenn har skjult seg på høyereliggende øyer ved tilløp til uvær for så å angripe grupper av sel som har søkt ly for urolig sjø på svabergene (Pettersen og Wikell 2014; jf. Svensson 1961). Selve boplassen har ligget på øyas mer skjærmede vestside, i skjul for de lave svabergene på østsiden, som ligger ved en kjent

migrasjonsrute for sel. Selen er slik tenkt fanget oppe på bergene, hvor de er lite mobile, av jegere som kan ha kommet til fots over øya, eventuelt også i båt fra sjøsiden. Deretter er slaktene medbrakt til den skjermede leiren på vestsiden, hvor de er bearbeidet.

I lys av topografien på den lille øya hvor Hegna øst 6 har ligget, kan aktiviteten tolkes på en lignende måte. Her har lokalitetsflaten hatt gode havneforhold på den skjermede vestsiden av øya, relativt godt skjult for et område med lave svaberg på østsiden. Svabergene har ligget vendt ut mot sundet, som har forbundet den ytre skjærgården med mer skjermede forhold inne i fjorden, der et produktivt marint økosystem kan ha tiltrukket seg kystsel på regelmessig basis.

Den omtalte modellen er åpenbart kun å anse som én mulig tolkning. Den innebærer imidlertid et forsøk på å løfte blikket og se landskap og lokaltopografi i en funksjonell sammenheng. Analogien til Petterson og Wikells (2014) undersøkelse er i så måte et godt utgangspunkt, der gode arkeologiske data beriket av historiske kilder sammen gir en konkret tolkningsmodell for aktiviteter i et landskapsrom.